

**ПРОБЛЕМИ И ЗАДАЧИ НА ГЕОГРАФИЯТА В СВЕТЛИНАТА
НА ВТОРИЯ ГЕОГРАФСКИ КОНГРЕС В БЪЛГАРИЯ**

От 22 до 25. X. 1973 г. в Международния дом на учените „Ф. Жолио-Кюри“ в курорта „Дружба“ край Варна се състоя Втори конгрес на географите в България. Инициатори на това събитие бяха Българското географско дружество, Националният комитет по география, Геолого-географският факултет на Софийския университет „Климент Охридски“, Географският институт при БАН, Геолого-географската секция при СНР. За интереса към този научен форум на българската география красноречиво говори фактът, че в него взеха участие общо 454 делегати от 11 европейски страни, които се разпределят, както следва: България — 368, СССР — 33, Полша — 11, ЧССР — 10, Унгария — 8, Румъния — 7, Югославия — 7, ГДР — 7, ГФР — 1, Австрия — 1, Франция — 1, или общо 86 чуждестранни делегати.

Вторият конгрес на географите в България бе открит в тържествена обстановка от председателя на Организационния комитет чл.-кор. проф. Ж. Гълъбов — директор на Географския институт на БАН. Приветствия поднесоха зам.-министърът на народната просвета доц. Ал. Гъонов, председателят на Съюза на научните работници в България акад. К. Братанов, директорът на Единния център на науките за Земята и подготовка на кадри проф. К. Мишев.

Делегатите и гостите най-сърдечно бяха поздравени от акад. И. П. Герасимов от името на Географския институт на АН СССР, проф. К. Н. Салищев от името на Общосъюзното географско дружество, проф. Ст. Лещицки от името на Международния географски съюз и от полското географско дружество, проф. А. Цим от името на делегацията на ГДР, проф. М. Пейчи от Унгария, проф. В. Михайлеску от името на делегацията на Румъния, проф. М. Васович от името на делегацията на СФРЮ.

Непосредствено след приветствията се проведе първото пленарно заседание, на което бяха изслушани докладите „Състояние и съвременни проблеми на географските науки в България“ и

„Състояние и проблеми на училищната география при преустройството на единното средно политехническо училище“ — от проф. Ж. Гълъбов и съответно от ст. н. с. П. Векилска.

Обогатяването на теорията и методологията на географските науки се осъществява непрекъснато, но главен етап в този процес представляват периодично провежданите конгреси. Премишният — първи национален конгрес (1968 г.) обсъди редица аспекти на най-актуалните географски проблеми; те послужиха като ценен ориентир, по който се насочи развитието на географските науки у нас.

През изтеклия петгодишен период възникнаха нови задачи, тясно свързани с нашето ускорено социалистическо развитие. През последното десетилетие съвременната географска теория значително се актуализира във връзка с централния научен проблем на нашето време „Човекът и обкръжаващата го среда“.

Сложният процес на взаимозависимост между природната и планомерната дейност на обществото изисква съвсем нови методи на факториален анализ, които водят до непрекъснати промени в теоретичния фундамент на геоморфологията, климатологията, хидрологията, географията на стопанските отрасли, геодемографията и други географски науки. Понастоящем обществото е свидетел, че съвременната научно-техническа революция обективно довежда не само до натрупване на повече материални блага, но и до изразходване и нерядко до изхабяване на наличните ресурси. Стихийното преобразуване на природната среда и особено неконтролираното използване на природните ресурси води до деградиране на компонентите на средата. Характерът на географските науки им дава възможност да изучават не само отделните природни обекти и процеси, но и сложни системи от взаимодействащи обекти, фиксира вниманието върху закономерностите на това взаимодействие. Органически комплексна наука, географията може и трябва да разкрие отделните потенциални ресурси в природния комплекс, да оцени неговата полезност и най-вече да изучи реакцията му спрямо едни или други технически въздействия, които нарушават неговото естествено състояние.

Връзката между природата и обществото се изразява главно чрез взаимоотношенията между географската среда и производителните сили, които са свързани чрез труда в диалектическо единство. Това взаимоотношение намира конкретно проявление в териториален аспект във взаимодействие на природните комплекси — обект на физическата география, и производствените комплекси — обект на икономическата география. Паралелно с развитието на производителните сили и усъвършенстване на технологичните процеси все по-равномерно и по-ефективно се из-

ползуват природните богатства. Все повече в производството участвуват и нови елементи от географската среда.

Научно-техническата революция изисква оптимална структура на промишлеността, която да гарантира разширено обхващане на елементите на природната среда. Една от най-важните задачи пред българската география е практическата необходимост от анализ и оценка на географските условия съобразно влиянието на научно-техническата революция върху отделните отрасли на народното стопанство. Това изключително много би спомогнало за осъществяване на дългосрочна прогноза, която да предвиди в кои географски зони има възможност за локализиране на нови производителни сили. Ето защо се налага да се включат в активната стопанска сфера допълнителни природни и стопански ресурси. Необходимо става цялостното ландшафтно райониране на страната, като за всеки ландшафт се изготви пълна икономическа оценка.

В центъра на вниманието по време на конгреса беше проблемът за измененията на основните свойства на природната среда под влияние на бързо нарастващите мащаби на производствената и друг вид дейност на човека. По същество този проблем се свежда до охрана на природната среда, т.е. до съхраняване на отделните естествени ландшафти или оказаните се под заплаха от пълно унищожение видове растения и животни. На преден план възниква задачата за охраната на средата за живота и дейността на самото човешко общество, както в настояще време, така и с оглед на бъдещите поколения. Традиционно изучаваща природната среда, географията образува система от дисциплини, които изследват както естествените, така и обществените явления. В сферата на нейните проучвания влизат природата, населението и стопанството, тяхната териториална структура и взаимовръзка.

В пленарните доклади, както и в докладите, изнесени в отделните секции, много ясно бе подчертано, че българската география отдавна не е предишната описателно-познавателна наука. Сега българската географска наука е конструктивна наука с преобразователно направление. Главна нейна задача е всестранното научно изследване на вече интензивно използваните природни ресурси, преобразуването на природата и стопанството на усвоените райони. Стана реално необходимо осъществяването на дългосрочни географски прогнози, наложени най-вече от бързия ход на научно-техническата революция, който от своя страна чувствително изменя естествения ход на явленията по земната повърхност. Географската прогностика трябва да стане комплексна прогноза за развитието на географската обвивка, нейното за-

пазване, реконструкция, за използване на нейните ресурси.

На 22. X. 1973 г. след обяд работата на конгреса се разпредели в шест секции. Изнесени бяха общо 131 доклада и научни съобщения; 95 от български делегати, 21 съветски, 4 от унгарски 3 от полски, 3 от югославски, 2 от ГДР, 1 от ГФР, 2 от ЧССР. (Вж. подробно сборника с резюмета от докладите, изнесени на конгреса, 22—25. X. 1973 г., Варна, 1973 г.)

В секцията по геоморфология и картография докладите бяха посветени на следните основни теми: съвременно състояние на морфоструктурния анализ и неговото практическо-приложно значение (И. Иванов М. Георгиев, М. Гловня и др.; Цв. Михайлов, И. Вапцаров, Г. Балтаков, А. Динев и др.); неотектонските елементи в развитието на морфоструктурите (Д. Канев, Г. Пърличев, Николов, Дачев; Ш. Ланг, УНР); принципи и методи при съставянето на отрасловите географски карти, комплексното и тематично картографиране (И. Вапцаров, Ж. Гълъбов, М. Данева, Цв. Михайлов, К. Мишев, Й. Савов и др.; И. Герасимов, К. Салищев, СССР).

Предмет на разискване в секцията по климатология, хидрология, океанология бяха проблемите за генезиса и режима на оттока в планинските области (К. Стойчев, М. Калинова, М. Йорданова); принципите на хидроложното райониране (П. Пенчев); водния баланс (А. Шнитников, СССР; А. Ценова, Л. Зяпков); генезиса и особеностите на планинския климат (Х. Тишков, В. Захариев, Ст. Велев); климатичните ресурси (Д. Димитров, Б. Векилска). Засегнат бе и въпросът за замърсеността на морските води и за ролята на хидроклиматичните ресурси (К. Иванов, Г. Калинин, Р. Клиге, СССР).

В работата на секцията по геодемография и селищни системи се акцентува върху развитието и териториалното разположение на населението, същността и методите за проучването на селищните системи. Бяха разгледани и проблемите за географското направление и причинната обусловеност на миграционните процеси, проблеми на маятниковата трудова миграция. Специално място в работата на секцията заеха проблемите за новите и големите градове в НРБ, а така също и въпросите за районно-териториална класификация на селищата. Значителен интерес предизвикаха докладите на Л. Динев, И. Пенков, И. Велчев, Т. Христов, Н. Мичев, Здр. Борисов, Кр. Кръстев и др., както и на чуждестранните гости в секцията А. Цим, Х. Людeman (ГДР), Питюренко и С. Ковальов (СССР), М. Хилчук (ПНР).

Обект на особено внимание в работата на секцията по география на стопанските отрасли и комплекси бяха проблемите на социалистическата икономическа интеграция — Т. Йорданов,

Т. Христов, Е. Валев, Д. Дончев, М. Бъчваров, Ст. Карастоянов и др. В част на направените доклади, както и в научните съобщения бяха изнесени резултати от конкретни отраслови или регионални изследвания — И. Пенков, Сл. Славев, Здр. Демерджиев. Бяха прочетени и доклади за системното изучаване на анализа, прогнозирането и програмирането на интеграционните процеси и отчитане тяхното силно въздействие върху формирането на нови икономикогеографски системи — Ю. Саушкин (СССР), В. Даков, Р. Найденова и др.

Проблемите относно темата „Човекът и обкръжаващата го среда“ бяха в основата на работата на петата секция на Втория конгрес на географите в България. Докладите могат да бъдат систематизирани в няколко основни групи. Първата от тях включва въпроси от комплексното физикогеографско райониране, определяне зоналността на ландшафтните компоненти, оценка на физикогеографския ландшафт и екологични изследвания — Ж. Гълъбов, Цв. Михайлов, Х. Тишков, Л. Зяпков, М. Георгиев, П. Петров и др. Втората група доклади третират въпроси, свързани с концепции и прогнози за изменението на географската среда в резултат на стопанската дейност на човека, класификация и характеристика в нарушенията на околната среда (С. Лешицки (ПНР), Т. Звонкова, В. Ворачек (ЧССР), А. Крауклис (СССР)).

В Педагогическата секция докладите тематично бяха ориентирани към учебното съдържание по география, усъвършенстване и модернизация на учебния процес по география и форми и методи на обучението по география. Обоснована бе нова концепция за разпределение на учебното съдържание в ЕСПУ при 10-годишен курс на обучение (П. Векилска). Изразени бяха и становища за логическата структура на учебното съдържание (В. Максаковски (СССР), Д. Кънчев, Т. Спиридонова). Отделено бе внимание и на въпроса за управлението на учебния процес. (П. Векилска, Р. Гайтанджиева, Сл. Влайков) Преустройството и модернизирането на обучението по география бяха застъпени в докладите на Х. Мирус (ГДР), П. Лазаров, Ст. Динчев.

Ст. Карастоянов